

BÖLÜM 3: DOS KOMUTLARI

A. DOS KOMUTLARI

DOS işletim sistemiyle çalışırken bir çok komut kullanılır. Komutları bilmeden DOS ile çalışmak imkânsızdır.

DOS'ta kullanılan komutlar *iç* ve *dış* olmak üzere ikiye ayrılır. İç komutlar bilgisayar açıldığı zaman COMAND.COM dosyasıyla birlikte, DOS tarafından RAM belleğe yüklenir. Bu komutlar, bilgisayar açık olduğu sürece kullanılabilir.

Dış komutlar ise DOS adlı dizininde, çalışır dosyalar hâlinde bulunur. Dış komutları çalıştırabilmek için bu komutla ilgili program dosyasının sabit disk ya da diskette bulunması gerekir.

DOS işletim sisteminde kullanılan iç ve dış komutlar 100 adedin üzerindedir. Bu bölümde en çok kullanılan iç ve dış komutlar açıklanacaktır.

B. DOS İŞLETİM SİSTEMİNİN İÇ KOMUTLARI

DOS'un bazı iç komutlarının çalışması için üç sistem dosyasının (IO.SYS, MSDOS.SYS ve COMMAND.COM) bulunması yeterlidir. Kayıt ortamında (disket, sabit disk) bu üç dosyanın bulunması hâlinde çalışabilen komutlara iç komutlar (internal commands) adı verilir.

Dış komutlarda ise, bir komutun çalışabilmesi için ilgili program dosyasına gereksinim duyulur. Örneğin FORMAT komutunun çalışabilmesi için sabit disk ya da diskette FORMAT.COM adlı program dosyasının bulunması gerekir.

Dış komutları çalıştıran programlar da DOS'a dâhildir. Bir DOS işletim sistemi edindiğimizde disketlerde dış komutlar da yer alır.

Özetlersek, iç komutlar DOS bilgisayara yüklenince belleğe yüklenir ve sürekli olarak bellekte dururlar. Dış komutlar ise bağımsız program olduklarından disket ya da sabit diskte bulunurlar.

Yaygın olarak kullanılan iç komutlar şunlardır:

1. DIR komutu

Sabit disk, disket, CD-ROM ve benzeri gibi kayıt ortamlarında bulunan dizin ve dosyaların adlarını, boyutlarını, kayıt tarihlerini gösteren iç komuttur.

Sabit diskte bulunan dizin ve dosyaları görebilmek için, C:\>DIR yazıp *Enter* tuşuna basılır.

Eğer disketteki dizin ve dosyalar görülmek isteniyorsa önce C:\>A: yazarak *Enter* (↵) tuşuna basılır ve ekranda A:\> ifadesi (*prompt*) görülür. Daha sonra A:\DIR↵ yazılarak disketteki veriler listelenebilir.

DIR komutu ek parametreler ve joker karakterlerle birlikte kullanılarak değişik listeleme seçenekleri elde edilebilir. Şimdi bunları inceleyelim:

DIR/P↵: Bulunulan dizindeki dizin ve dosyaları sayfa sayfa listeler.

DIR/W↵: Bulunulan dizindeki dizin ve dosyaları beş sütun hâlinde listeler.

DIR/S↵: Mevcut dizinde ve alt dizinde bulunan tüm dosyaları listeler.

DIR/S/P↵: Mevcut dizinde ve alt dizinde bulunan tüm dosyaları sayfa sayfa listeler.

DIR/A:s↵: Sistem dosyalarını listeler.

DIR/A:-s↵: Sistem dosyalarının dışındaki dosyaları listeler.

DIR/O:↵: Tüm dosya ve dizinleri listeler.

DIR *.*↵: Adı ve uzantısı ne olursa olsun tüm dosya ve dizinleri listeler.

DIR *.EXE↵: Adı ne olursa olsun uzantısı EXE olan dosyaları listeler.

DIR *.E??↵: Adı ne olursa olsun uzantısının ilk harfi E olan dosya ve dizinleri listeler.

DOS işletim sisteminde kullanılan joker karakterleri

Dosya adı ve uzantısını ifade etmek için * (asteriks) ve ? işaretleri joker olarak kullanılır. Bu joker karakterlerinin işlevleri şöyledir:

- *: Birden çok karakteri ifade etmek için kullanılır.
- ?: Tek bir karakteri ifade etmek için kullanılır.

Örnekler

*.EXE: Tüm EXE uzantılı dosyaları belirtir.
*.: Uzantısı olmayan dosyaları belirtir.
????.*: Adı en çok dört karakter ve uzantısı önemli olmayan dosyaları belirtir.
AN*.*: Adı AN ile başlayan ve uzantısı önemli olmayan dosyaları belirtir.
?K*.*: Dosya adının ikinci harfi K olan ve uzantısı önemli olmayan dosyaları belirtir.
???S??*.DOC: Dosya adı en çok altı karakter olup, dördüncü karakteri S ve uzantısı DOC olan dosyaları belirtir.

Not: * ve ? joker karakterleri arasındaki fark şudur: * karakteri birden çok harf yerine geçebilirken, ? karakteri yalnızca bulunduğu yerdeki tek karakter yerine geçer.

DIR komutuyla ilgili örnekler

C:>DIR: C sürücüsündeki program ve dizinleri listeler.
C:>DIR A: A sürücüsü aktifken A sürücüsündeki disketin içeriğini listeler.
A:>DIR C: A sürücüsü aktifken C sürücüsündeki disketin içeriğini listeler.
A:>DIR ABC.ZIP: A sürücüsündeki diskette ABC.ZIP adlı dosya varsa onu listeler.
A:>DIR *.EXE: A sürücüsündeki aktif dizinde (klâsörde) bulunan EXE uzantılı dosyaları listeler.
C:>DIR A*.*: C sürücüsünde bulunan, adı A ile başlayan, diğer karakterleri ve uzantısı ne olursa olsun tüm dosyaları listeler.
C:>DIR ?KUL.ZIP: İlk harfi bilinmeyen, uzantısı ZIP olan, KUL ifadesi içeren dosyaları listeler.
C:>DIR T??L.*: Adı dört karakterden oluşan, ilk harfi T, son harfi L olan, uzantısı ne olursa olsun tüm dosyaları listeler.

2. DEL komutu

Dosya ya da dizinleri silmede kullanılan iç komuttur.

Del komutu ek parametreler ve joker karakterlerle birlikte kullanılarak değişik silme seçenekleri elde edilebilir. Şimdi bunları inceleyelim.

A:>DEL *.*: Adı ve uzantısı ne olursa olsun A sürücüsündeki aktif dizinde (klâsörde) bulunan tüm dosyaları siler.

Bilgisayar bu komutu hemen çalıştırmaz. Kullanıcıdan tüm dosyaların silinmesi isteğini onaylaması istenir. Bu komut çalıştırıldığında ekranda aşağıdaki uyarı iletisi (mesajı) görülür.

```
Dizindeki tüm dosyalar silinecek!  
Emin misiniz (E/H)?
```

Eğer bu mesaja “E” yanıtı verilirse silme işlemi yapılır. “H” yanıtı verilirse silme işlemi iptal edilir.

A:>DEL *.A*: Adı ne olursa olsun, uzantısı A harfiyle başlayan tüm dosyaları siler.

A:>DEL A*.*: Uzantısı ne olursa olsun adı A harfiyle başlayan tüm dosyaları siler.

A:>DEL *.DOC: Adı ne olursa olsun, uzantısı DOC olan tüm dosyaları siler.

C:>DEL C:YAZILAR\KITAP.TXT: C sürücüsündeki YAZILAR dizininde bulunan KITAP.TXT dosyasını siler.

C:>DEL A:BAK*.*: A sürücüsünde bulunan ve dosya adı BAK ile başlayan tüm dosyaları siler.

3. UNDELETE komutu

Del komutuyla silinen bir dosyanın tekrar elde edilmesini sağlar.

Not: Kayıt ortamında (disket, sabit disk) silinmiş bir dosyanın yerine başka bir dosya kaydedilmişse UNDELETE komutu işe yaramaz.

UNDELETE komutunun genel kullanım kalıbı şöyledir:
UNDELETE [yol] [dosya adı] [/LIST][[/ALL]]
/LIST: Silinmiş ancak kurtarılabilir dosyaların listesini verir.
/ALL: Onay beklemeden tüm dosyaları kurtarır.

UNDELETE komutuyla ilgili örnekler

A:\>**DEL MYO.DOC**: A sürücüsündeki aktif dizinde (klâsörde) bulunan MYO.DOC adlı dosyayı siler.

A:\>**UNDELETE MYO.DOC**: A sürücüsündeki disketten silinen MYO.DOC adlı dosyayı geri getirir.

4. REN komutu

Çevre birimlerindeki (disket, sabit disk, CD-ROM ve benzeri) dosya ya da dosya gruplarının adlarını ve uzantılarını değiştirmek için kullanılan iç komuttur.

REN komutuyla ilgili örnekler

A:\>**REN BABA.DOC ANA.DOC**: Diskette bulunan BABA.DOC adlı dosyayı ANA.DOC olarak değiştirir.

C:\>**REN C:OKULNOT1.XLS NOT2.XLS**: C sürücüsünde bulunan OKUL dizindeki NOT1.XLS dosyasının adını NOT2.XLS olarak değiştirir.

C:\>**REN EGITIM.* OGRETIM.***: C sürücüsündeki, adı EGITIM, uzantısı farklı olan bütün dosyaların adını OGRETIM olarak değiştirir.

C:\>**REN A:*.DOC*.TXT**: A sürücüsünde bulunan ve uzantıları DOC olan tüm dosyaların uzantılarını TXT olarak değiştirir.

5. COPY komutu

Çevre birimlerinde (disket, sabit disk ve benzeri) bulunan dosyaların zaman zaman farklı dizinlere ya da başka bir çevre birimine kopyalanması gerekebilir. Bunun için COPY iç komutu kullanılır.

COPY komutuyla ilgili örnekler

A:\>**COPY A:*. * C:**: A sürücüsünde bulunan dosyaların (ad ve uzantısı ne olursa olsun) tüm olarak C sürücüsüne kopyalanmasını sağlar.

A:\>**COPY C:*.EXE A:**: C sürücüsünde bulunan dosyaların adlarına bakmadan, uzantıları EXE olanlarını A sürücüsündeki diskete kopyalar.

A:\>**COPY A:\MEB.DOC C:\DUYURU**: A sürücüsündeki MEB.DOC adlı dosyayı C sürücüsündeki DUYURU adlı alt dizinin içine kopyalar.

C:\>**COPY C:ADAM1.DOC A:ADAM2.DOC**: C sürücüsündeki ADAM1.DOC adlı dosyayı A sürücüsüne ADAM2.DOC olarak kopyalar.

A:\>**COPY C:FORMAT.COM**: C sürücüsündeki FORMAT.COM adlı dosyayı A sürücüsüne kopyalar.

6. CLS komutu

Ekranı temizlemek için kullanılan iç komuttur. CLS komutu kullanıldığında ekrandaki tüm bilgiler silinir ve ekleme noktası (imleç) sol üst köşeye yerleşir.

CLS komutunun genel kullanım kalıbı şöyledir: CLS

7. TYPE komutu

Dopolama biriminde bulunan, ASCII kodu kullanılarak yazılmış dosyaların içeriğini ekranda

görseltileyen iç komuttur.

TYPE komutuyla ekranda görseltülen her dosyanın içeriği anlaşılır şekilde değildir. Örneğin, uzantısı EXE ya da COM olan dosyalar için TYPE komutu kullanıldığında, ekranda kullanıcının anlayabileceği sonuçlar görünmez.

TYPE komutu genellikle TXT, DAT ve benzeri olan veri dosyalarıyla uzantısı BAT olan toplu işlem dosyaları ve uzantısı SYS olan, bilgisayarın fiziksel birimlerinin tanımlandığı dosyalar için kullanılır.

TYPE komutunda joker karakterler kullanılamaz.

TYPE iç komutuyla ilgili örnekler

C:\>TYPE CONFIG.SYS↵: Sabit diskteki CONFIG.SYS adlı dosyanın içeriği aşağıda görüldüğü gibi ekranda belirir.

```
C:\>type config.sys
DEVICE=C:\WINDOWS\HIMEN.SYS
DEVICE=C:\WINDOWS\EMM386.EXE

DEVICE=C:\SANSUNG\SSCDROM.SYS /D:SSCD000 /y
device=C:\WINDOWS\COMMAND\display.sys con=(ega,.1)
country=090,857,C:\WINDOWS\COMMAND\country.sys
```

C:\>TYPE COMMAND.COM↵: Sabit diskteki COMMAND.COM adlı dosyanın içeriği aşağıda verildiği gibi görseltülenir. COMMAND.COM makine dilinde yazılmış olduğundan ekranda görülen yazılardan bir şey anlaşılabilir.

```
C:\>type command.com
MZI  F+0  0  0
*+
C:\>
```

8. DATE komutu

İşletim sistemi tarihinin görseltülenmesi ya da ayarlanması için kullanılan iç komuttur.

DATE komutunun genel kullanım kalıbı şöyledir: DATE↵

DATE komutu kullanıldığında ekrana geçerli olan tarih gelir. Bu tarihin altında ise *Yeni tarihi girin (gg-aa-yy)*: mesajıyla kullanıcıdan yeni tarih bilgisini yazması istenir.

```
C:\>date
geçerli tarih Sal 04/01/2000
Yeni tarihi girin (gg-aa-yy):
```

Kullanıcı istediği tarihi yazarak *Enter* tuşuna bastığında, işletim sistemi tarihi değiştirilmiş olur. TYPE iç komutunun bilgisayara girilmesi C:\>DATE↵ şeklindedir.

9. TIME komutu

İşletim sistemi saatinin görseltülenmesi ve ayarlanması için kullanılan iç komuttur.

TIME komutunun genel kullanım kalıbı şöyledir:

C:\>TIME↵

TIME komutu kullanıldığında ekrana geçerli olan saat bilgisi gelir.

```
C:\>time
geçerli saat 1:06:16,60
Yeni saati girin:
```

Saat bilgisinin altında ise *Yeni saati girin*: mesajıyla kullanıcıdan saat bilgisini yazması istenir. Kullanıcı saati yazarak *Enter* tuşuna bastığında, işletim sisteminin saati değiştirilmiş olur.

10. PROMPT komutu

DOS işletim sisteminde çalışırken görülen komut satırı göstergesine *prompt* denir (C:\>, A:\> gibi). Bu işaretler aynı zamanda hangi sürücüyle çalışıldığını da belirtir. PROMPT iç komutu, bu göstergenin özelliklerinin değiştirilmesi için kullanılır.

PROMPT komutunun genel kullanım kalıbı şöyledir:

PROMPT [ifade][özel karakter]

Alişageldiğimiz promt görüntüsü için PROMPT \$P\$G↵ yazılırsa ekranda C:\> görülür.

PROMPT iç komutuyla birlikte kullanılan parametrelerin görevleri şunlardır:

\$P: Aktif sürücü ve dizini görüntüler.

\$G: *Prompt*'a > işaretini ekler.

\$L: *Prompt*'a < işaretini ekler.

\$D: *Prompt*'a tarih ekler.

\$V: DOS işletim sisteminin sürümünü görüntüler.

\$N: Aktif sürücüyü görüntüler.

YAZI: Herhangi bir ad *prompt* içine alınabilir.

Prompt komutuyla ilgili örnekler

C:\>PROMPT \$T\$P\$G yazıldığında ekranda 22:30:02,23C:\> ifadesi görülür.

C:\>PROMPT ATLAS\$G yazıldığında ekranda ATLAS> ifadesi görülür.

C:\>PROMPT \$D\$P\$G yazıldığında ekranda SAL 04/11/2001C:\> ifadesi görülür.

11. MD komutu

Depolama biriminde bir dizin (klâsör) oluşturmak için kullanılan iç komuttur.

MD komutunun genel kullanım kalıbı şöyledir:

MD Dizin adı

MD komutu, ana dizin (*root directory*) altında dizin açabileceği gibi, bir başka dizin altında da dizin açabilir.

Ana dizinde çalışırken MD komutu kullanılırsa ana dizin altında bir dizin açılır. Bu komut bir dizin içinde çalışırken kullanılırsa o dizin içinde bir alt dizin açılır.

MD komutuyla ilgili örnekler

C:\>MD DENEY: C sürücüsünün altına DENEY adlı bir dizin açar.

C:\>DENEY\SONUC1: C sürücüsünün altındaki DENEY adlı dizinin içine SONUC1 adlı klâsör açar.

12. CD komutu

Üzerinde çalışılan (aktif) dizini değiştirmek ya da görüntülemek için kullanılan iç komuttur.

CD komutuyla ilgili örnekler

C:\>CD DEVRE: C sürücüsünde bulunan DEVRE adlı dizinin içine girmeyi sağlar.

C:\>CD DEVRE>BAK1: C sürücüsünde bulunan DEVRE adlı dizinin içindeki BAK1 alt dizinine girmeyi sağlar.

CD.. komutu

İçinde bulunulan dizinden bir üst dizine geçmeyi sağlar.

CD.. komutuyla ilgili örnekler

C:\>DEVRE>BAK1>CD..: C sürücüsündeki DEVRE dizininin içindeki BAK1 alt dizininden DEVRE dizinine geçmeyi sağlar.

C:\>OKUL>NOT1>CD..: C sürücüsünün altındaki OKUL dizininin içindeki NOT1 alt dizininden OKUL dizinine geçmeyi sağlar.

CD\ komutu

Hangi alt dizinde olunursa olunsun, doğrudan ana dizine geçmek için kullanılır.

CD\ komutuyla ilgili örnekler

A:\>ARAC>KURUM>TOPLAM>CD\ : A sürücüsünün altındaki ARAC dizinin içindeki KURUM alt dizininin içindeki TOPLAM alt dizininden A sürücüsü kök dizinine geçmeyi sağlar.

C:\>OKUL>NOT1>CD\←↓: C sürücüsünün altındaki NOT1 alt dizininden C sürücüsüne geçmeyi sağlar.

13. RD komutu

Disket ya da sabit diskte bulunan bir dizinin silinmesi için kullanılan iç komuttur.

Bu komut kullanılırken aşağıdaki kurallar unutulmamalıdır:

I. İçinde çalışılmakta olan dizin silinemez. Örneğin, DEVRE2 dizininde çalışırken DEVRE2 dizinini silmek imkânsızdır.

II. Silinmek istenen dizinin içi boş olmalıdır. Örneğin KOL1 dizini silinecek ise KOL1 dizinin içinde herhangi bir dosya ya da dizin olmamalıdır.

RD komutuyla ilgili örnekler

C:\>RD DERS←↓: C sürücüsündeki DERS dizinini siler.

C:\>RD A:\DERS1←↓: C sürücüsündeyken A sürücüsündeki DERS1 dizinini siler.

C:\>RD C:\DALAKOL←↓: C sürücüsünün DAL dizinindeki KOL alt dizinini siler.

A:\>RD C:\DEVRE\TRAFO←↓: C sürücüsünde bulunan DEVRE dizininin içindeki TRAFO alt dizinini siler.

14. VER komutu

Sistem yazılımları geliştirildikçe, isimlerinin yanında kullanılan numaralar da değiştirilir. Böylece yazılımın adı aynı kalmasına karşın, birbirlerinden kısmen de olsa farklı oldukları anlaşılır.

Sistem yazılımlarının gelişmişliğini ve yeniliğini de ifade eden bu numaralara sürüm (versiyon, *version*) denir. Örneğin, MS-DOS 5.00, MS-DOS 6.00, MS-DOS 6.22 gibi.

VER komutunun genel kullanım kalıbı şöyledir:

C:\>VER←↓: Bu komut girildiğinde aşağıda verilen görüntüye benzer sonuçlar ekranda belirir.



15. PATH komutu

Kural olarak bir dış komutun ya da programın çalışabilmesi için o komut ya da programın adının komut satırına yazılıp *Enter* tuşuna basılması gereklidir. Ancak, ilgili programın aktif sürücü ve dizinde bulunması şarttır. Örneğin C sürücüsünün (sabit disk) ana dizininin altında bulunan PASCAL adlı alt dizinin içinde TURBO.EXE adlı bir program bulunsun. Kullanıcı C:\>TURBO yazıp *Enter* tuşuna bastığında TURBO.EXE adlı program çalışmaz. Çünkü bilgisayar bu komutu aldığı anda C sürücüsünün yalnızca ana dizininde bu programı arar ve bulamaz.

PATH komutu, belli bir grup programın sabit diskte ya da diskette bulunduğu yeri bilgisayara tanımlayarak (yani yolu bildirerek) o programların (ve dış komutların) herhangi bir sürücüden yahut herhangi bir alt dizinden de çalışabilmesini sağlar.

PATH komutu genellikle AUTOEXEC.BAT dosyasının içinde yer alır. Sabit diskin ana dizininin altında bulunan DOS adlı alt dizini bilgisayara tanıtmak için PATH C:\DOS yazılması gerekir. Bu durumda DOS adlı alt izin bilgisayara tanıtılmış olur. Bu işlemden sonra DOS adlı alt dizinin içinde bulunan tüm programlar her sürücüden ve her alt dizinin altından çalıştırılabilir. Çünkü bilgisayar herhangi bir yerden bir komut adı yazıldığında o programı bulmak için yalnızca aktif sürücü ya da dizini değil, PATH satırında tanımlandığı için DOS adlı alt dizini de araştıracaktır.

Bilgisayara bir dosyayı araması için birden fazla yol bildirileceği zaman komut satırına girilen dizin adları arasına noktalı virgül (;) konulur. Örneğin bilgisayara,

PATH=C:\DOS;C:\PASCAL komutu girilirse DOS ve PASCAL dizinlerinin altında bulunan her programı her konumdan çalıştırabiliriz.

C. DOS İŞLETİM SİSTEMİNİN DIŞ KOMUTLARI

Dış komutlar birer program aracılığıyla çalışır. Örneğin FORMAT komutunu kullanmak demek

FORMAT.COM adlı programı çalıştırmak demektir.

Bir dış komutun adı yazılıp *Enter* tuşuna basıldığında önce bu komutu çalıştıran program bulunup belleğe (RAM) yüklenir. Sonra da bu program çalışır.

DOS'un dış komutlarını çalıştıran programlar genellikle sabit diskin ana dizininin altındaki DOS adlı alt dizinin içinde bulunur.

Yaygın olarak kullanılan dış komutlar şunlardır:

1. LABEL komutu

Bir kayıt birimine (disket, sabit disk ve benzeri) ad vermek ya da ad değiştirmek için kullanılan dış komuttur.

LABEL komutuyla ilgili örnekler

C:\>LABEL C:EML↵: Bu komut girildiğinde C sürücüsünün adı (etiketi) EML olarak değişir.

C:\>LABEL↵: Bu komut girildiğinde kullanılmakta olan sürücünün adı (etiketi) ve seri numarası ekranda görülür.

```
C:\>Label
Sürücüsündeki birim EML
Birim Seri Numarası 3B33-1BF9
```

2. TREE komutu

Depolama birimindeki dizin, alt dizin ve dosya isimlerinin ekranda şematik bir biçimde görünmesini sağlayan dış komuttur.

A:\>TREE↵: Bu komut bilgisayara girildiğinde A sürücüsündeki disketin içinde bulunan dizin ve alt dizinler ekranda ağaç dallarına benzer şemayla gösterilir.

C:\>TREE↵: Bu komut bilgisayara girildiğinde C sürücüsünde bulunan dizin, alt dizin ve dosyalar ekranda ağaç dallarına benzer şemayla gösterilir.

3. ATTRIB komutu

Dosyaların niteliklerini (özelliklerini) görüntüler ve değiştirir.

ATTRIB komutunun genel kullanım kalıbı şöyledir:

```
ATTRIB [+R][+S][+H][yol][dosya adı][/S]
```

+H: Dosyaya HIDDEN (gizlilik) niteliği verir.

-H: Dosyanın HIDDEN (gizlilik) niteliğini kaldırır.

+S: Dosyaya SYSTEM (sistem) niteliği verir.

-S: Dosyaya SYSTEM (sistem) niteliğini kaldırır.

+R: Dosyaya READ-ONLY (yalnızca okunabilir) niteliği verir.

-R: Dosyanın READ-ONLY (yalnızca okunabilir) niteliğini kaldırır.

+A: Dosyaya ARCHIVE (arşiv) niteliği verir.

-A: Dosyanın ARCHIVE (arşiv) niteliğini kaldırır.

/S: Komutun, tüm alt klâsörlerle de kullanılmasını sağlar.

Dosyalarda bulunabilen özellikler şunlardır:

Arşiv niteliği: Bu nitelik XCOPY ve DISKCOPY gibi komutlar kullanılırken işlemde geçen dosyaların belirlenmesinde kullanılır.

Gizli dosya (hidden file): Dosyalara gizlilik niteliği kazandırılabilir. Gizli dosyaların adları DIR komutuyla görüntülenemez. Böylece dosyaların başka kişiler tarafından kullanılmaları (bir ölçüde) önlenmiş olur. Gizli dosyalar bu özellikleri ortadan kaldırılmadan silinemezler.

Sadece okunabilir dosya (read only file): Bir dosyaya sadece okunabilir olma özelliği

kazandırılırsa, artık o dosyayı değiştirmek, içine yeni bilgiler eklemek, dosyayı silmek mümkün olmaz. Bu işlemlerin yapılabilmesi için dosyanın sadece okunabilir olma özelliğinin ortadan kaldırılması gerekir.

Sistem dosyası (system file): IO.SYS ve MSDOS.SYS gibi dosyalar sistem dosyasıdır. ATTRIB komutuyla bir dosyaya sistem dosyası olma özelliği verilebilir ya da bu özellik ortadan kaldırılabilir.

ATTRIB komutuyla ilgili örnekler

A:\>ATTRIB +R OKUL.DOC↵: A sürücüsündeki disketin içinde bulunan OKUL.DOC adlı dosya sadece okunabilir (değiştirilemez, silinmez) dosya hâline dönüşür.

A:\>ATTRIB -R OKUL.DOC↵: A sürücüsündeki disketin içinde bulunan OKUL.DOC adlı dosyanın sadece okunabilir olma özelliği iptal edilir (kaldırılır).

A:\>ATTRIB +H +R OKUL.DOC↵: A sürücüsündeki disketin içinde bulunan OKUL.DOC adlı dosya gizli ve sadece okunabilir dosya hâline getirilir. (Gizli hâle getirilen bir dosya DIR komutuyla görülemez olur.)

A:\>ATTRIB -H -R OKUL.DOC↵: A sürücüsündeki disketin içinde bulunan OKUL.DOC adlı dosyanın gizlilik ve sadece okunabilirlik özelliği iptal edilir (kaldırılır).

4. MEM komutu

Bilgisayarın bellek (RAM) yapısıyla ilgili bir rapor üretmek için kullanılır.

Bilgisayara **C:\>MEM**↵ komutu verildiği zaman ekranda RAM bellekle ilgili bilgiler görüntülenir.

5. XCOPY komutu

Dosyaları alt dizinleriyle birlikte kopyalamak için kullanılan dış komuttur. Bu komut gizli dosyaları kopyalayamaz.

COPY komutu dosyaları birer birer kopyalarken XCOPY komutuyla toplu kopyalama yapılabilir.

COPY komutuyla diskete kopyalama yapılırken bir dosya başlı kalınca, devamını ikinci diskete almak mümkün olmazken, XCOPY komutuyla bu işlem yapılabilir.

XCOPY komutuyla ilgili örnekler

C:\>XCOPY C: *.COM A:↵: C sürücüsünde bulunan ve adına bakılmaksızın uzantısı COM olan dosyaları A sürücüsündeki diskete kopyalar.

A:\>XCOPY *.* C:↵: Kullanılmakta olan A sürücüsündeki tüm dosyaları C sürücüsüne kopyalar.

C:\>XCOPY\DOS*.* A:↵: C sürücüsünün DOS adlı dizininde bulunan tüm dosyaları A sürücüsündeki diskete kopyalar.

XCOPY komutuyla birlikte kullanılan parametrelerin işlevleri şunlardır:

/A: Sadece arşiv niteliğine sahip dosyaların kopyalanmasını sağlar.

/M: Sadece arşiv niteliğine sahip dosyaların arşiv özelliğinin giderilerek kopyalanmasını sağlar.

/D:tarih: Belirlenen tarihten sonraki dosyaların kopyalanmasını sağlar.

/P: Kopyalanacak her dosya için kullanıcının onayının alınmasını sağlar.

/V: Kopyalama işleminin doğruluğunun denetlenmesini sağlar.

/S: Yalnızca içi boş olmayan dizin ve alt dizinlerin kopyalanmasını sağlar.

/E: İçi boş olan dizin ve alt dizinlerin de kopyalanmasını sağlar.

/-Y: Hedefte aynı adlı bir dosya bulunduğunda kullanıcının uyarılmasını sağlar.

/W: Kopyalama işlemine başlamadan önce kullanıcıyı uyarır. Böylece yanlış bir disket kullanılmasını engeller.

A:\>XCOPY *.* C:/S:↵: Kullanılmakta olan sürücü ve dizindeki tüm dosyaları dolu alt dizinleriyle birlikte C sürücüsüne kopyalar.

C:\>XCOPY C:\OYUN A:/P:↵: C sürücüsünde bulunan OYUN dizinindeki dosyaları alt dizinleriyle birlikte, her dosya için kullanıcının onayını almak kaydıyla A sürücüsünde takılı olan diskete kopyalar.

6. DISKCOPY komutu

Bir disket içindeki bilgilerin tümüyle bir başka diskete kopyalanması için kullanılan dış komuttur. Başka bir deyişle bu komutla bir disketin ikinci bir kopyası elde edilir.

DISKCOPY komutu kullanılırken karşımıza çıkan iki kavram vardır.

I. Kaynak (source) disket: Kopyalanması istenen veri ve programların olduğu diskettir. Bu disketteki bilgiler, bir başka diskete aktarılacaktır. "Hangi disketten?" sorusunun karşılığıdır.

II. Hedef (target) disket: Kopyalanan bilgilerin gönderileceği diskettir. Bilgiler, kaynak disketten bu diskete aktarılacaktır. "Hangi diskete?" sorusunun karşılığıdır.

DISKCOPY işlemi yapılırken hedef diskette kaynak disketin aynı özelliklere sahip olması şarttır. Ayrıca DISKCOPY komutu kullanıldığında hedef diskette daha önceden var olan tüm dosyaların silineceği unutulmamalıdır.

DISKCOPY komutuyla ilgili örnek

C:\>DISKCOPY A: A:↵: A sürücüsündeki disketin içeriğini A sürücüsüne takılacak ikinci diskete kopyalar.

Bilgisayara DISKCOPY komutu verildiğinde ekranda görülen yazılar şu şekildedir:

```
C:\>DISKCOPY A: A:↵
A sürücüsüne KAYNAK disketi yerleştirin:
Devam etmek için bir tuşa basın...
80 iz, her izde 18 kesim, 2 yüz kopyalanıyor
Kaynak disketten okunuyor...
A sürücüsüne HEDEF disketi yerleştirin:
Devam etmek için bir tuşa basın...
Hedef diskete yazılıyor...
Bu disketin başka bir kopyasını yazmak istiyor musunuz (E/H)? H
Başka bir disket kopyalansın mı (E/H)? H
C:\>
```

7. SYS komutu

DOS'un gizli olan sistem dosyalarıyla (IO.SYS ve MSDOS.SYS) COMMAND.COM dosyasının diskete aktarılmasını sağlayan dış komuttur.

SYS komutu iki amaç için kullanılabilir. Birincisi, herhangi bir nedenle bilgisayar diskindeki sistem dosyaları bozulduğunda, bu dosyaları disketten sabit diske yeniden yüklemektir. İkincisi ise bilgisayarın diskinde bir sorun olduğunda, disket kullanarak açılmasını sağlamaktır.

Başka bir deyişle SYS komutu açılış disketi oluşturmamızı sağlar.

DOS işletim sisteminde bilgisayara,

C:\>SYS A: komutu girildiğinde C sürücüsündeki sistem dosyaları ve COMMAND.COM dosyası A sürücüsündeki diskete kopyalanır.

Herhangi bir nedenle sabit diskteki sistem dosyaları bozulmuşsa, diskette bulunan dosyalar

A:\>SYS C:↵ yazılarak sabit diske kopyalanabilir.

8. BACKUP komutu

DOS işletim sisteminde yedekleme işlemi yapmak için BACKUP komutu kullanılır.

BACKUP komutunun genel kullanım kalıbı şöyledir:

```
BACKUP [kaynak sürücü:][\kaynak dizin][\kaynak dosya] hedef sürücü: [/S][M][A][F:boyut]
[D:tarih][T:zaman][L:sürücü:\ dizin \ log dosyası]
```

Yedekleme işlemi, sabit diskteki dosyaların korunması (bozulmalara karşı yedeğinin alınması) için yapılır. Ancak bu işlem uzun sürer. Bu nedenle yedekleme, bazen sabit diskteki son değişiklikler taranarak da yapılabilir.

Not: BACKUP komutuyla sistem dosyaları yedeklenemez. Sistem dosyalarını yedeklemek için SYS komutu kullanılır.

BACKUP komutunun parametrelerinin özellikleri şunlardır:

/S: Kaynak sürücüdeki alt dizinlerin de yedeklenmesini sağlar.

/M: Son yedekleme yapıldıktan sonra değişikliğe uğramış dosyaların yedeklenmesini sağlar.

/A: Daha önce yapılan yedekleme dosyalarının silinmeden yenilerinin yapılmasını sağlar.

/F:boyut: Yedekleme yapılacak disketin kapasitesini bildirmek için kullanılır.

/D:tarih: Belirlenen tarihten sonra oluşturulmuş dosyaları yedeklemek için kullanılır.

/T:zaman: Belirlenen saatten sonra oluşturulmuş dosyaları yedeklemek için kullanılır.

/L:sürücü:\dizin\log dosyası: Yedekleme işlemi sırasında hangi dosyaların yedeklendiği, yedeklemenin hangi tarih ve saatte yapıldığının belirlenen dosya adıyla kaydedilmesini sağlar. Dosya adı belirtilmemişse BACKUP.LOG adı otomatik olarak verilir. Dosya adı verilirken uzantısının mutlaka LOG olması gerekir. Sürücü ve dizin, bu LOG uzantılı dosyanın hangi sürücü ve dizine kaydedileceğini bildirir.

BACKUP komutuyla ilgili örnekler

C:\>BACKUP C:BELGE.DOC A:↵: Komutu bilgisayara verildiğinde C sürücüsünde bulunan BELGE.DOC adlı dosya A sürücüsüne takılı diskete yedeklenmeye başlar. BELGE.DOC adlı dosya bir diskete sığamayacak boyuttaysa ikinci disketin takılmasını belirten mesaj ekranda belirir.

C:\FEN>BACKUP A:/F:1440 A:↵: Komutu bilgisayara girildiğinde C sürücüsünde bulunan FEN dizini içindeyken, bu dizinde bulunan dosyaların yedeği A sürücüsüne takılı 1,44 MB kapasiteli diskete alınır.

C:\>BACKUP C: A:/S↵: Sabit diskte bulunan tüm dosya ve alt dizinlerin yedeği diskete alınır.

C:\>BACKUP C: A:/M↵: Sabit diskte bulunan, daha önce yedeği alınmış ancak sonradan üzerinde değişiklik olmuş dosyaların yedeği alınır.

C:\>BACKUP C: A:/D:10.10.2001↵: C sürücüsünde belirtilen tarihten sonra oluşturulmuş dosyalar A sürücüsündeki diskete yedeklenir.

Not: DOS işletim sisteminin 6.0 ve daha üst sürümlerinde BACKUP komutu yerine MSBACKUP komutu kullanılmaktadır.

9. RESTORE komutu

DOS işletim sisteminde BACKUP komutuyla yedeklenen dosyaları eski hâline dönüştürerek geri yüklemek için RESTORE komutu kullanılır.

RESTORE komutunun genel kullanım kalıbı şöyledir:

```
RESTORE [kaynak sürücü:][\kaynak dizin][\dosya] hedef sürücü: [/S][P][B:tarih]
[A:tarih][T:zaman][L:sürücü:\ dizin \ log dosyası]
```

Restore komutuyla ilgili örnek

C:\>RESTORE A: C:↵: Diskete yedeklenmiş dosya C sürücüsüne geri yüklenir.

C:\>RESTORE A: C:\DOS\↵: Diskete yedeklenmiş dosya C sürücüsünde bulunan DOS adlı dizine geri yüklenir.

RESTORE komutunun parametrelerinin özellikleri şunlardır:

/S: Yedeklenmiş alt dizin ve içeriklerini geri yükler.

/P: En son yedeklenmeden sonra değişen okunabilir dosyaları geri yüklerken kullanıcının onayını alır.

/N: Yedeklendikten sonra sabit disk üzerinden silinen dosyaları geri yükler.

/M: En son yedekleme işleminden sonra değişime uğrayan dosyaları geri yükler.

/B:tarih: Belirtilen tarih ve öncesine ait dosyaların geri yüklenmesini sağlar.

/E:zaman: Belirtilen zamandan ve öncesinde değişikliğe uğramış dosyaların geri yüklenmesini sağlar.

/L:zaman: Belirtilen zaman ve sonrasında değişikliğe uğramış dosyaların geri yüklenmesini sağlar.

RESTORE komutuyla ilgili örnekler

C:\>RESTORE A: C:↵: A sürücüsüne yedeklenmiş dosyaları C sürücüsüne geri yükler.

C:\>RESTORE A: C:/S↵: A sürücüsüne yedeklenmiş dosyaları alt dizinleriyle birlikte C sürücüsüne geri yükler.

C:\>RESTORE A: C:/M↵: A sürücüsüne yedeklenmiş dosyalardan en son yedekleme işleminden sonra değişikliğe uğrayanları C sürücüsüne geri yükler.

C:\>RESTORE A: C:/N↵: Yedekleme (backup) işleminden sonra sabit diskten silinmiş ya da kaybolmuş olan dosyaları geri yükler.

Not: RESTORE komutu MS-DOS 6.00 sürümünün üst sürümlerinde MSBACKUP olarak düzenlenmiş özel menülü yedekleme yazılımı içerisinde kullanılmaktadır.

10. DELTREE komutu

Depolama biriminde bulunan herhangi bir dizini, alt dizinleri ve içindeki dosyalarla birlikte silmek için kullanılır. Bu komut çok dikkatli kullanılmalıdır. Çünkü belirlenen sürücü ve dizindeki bilgiler tümüyle silinir.

DELTREE komutunun genel kullanım kalıbı şöyledir:

DELTREE [sürücü adı:][dizin adı]↵

Not: DELTREE komutu RD komutunun yapamadığı işlemi yapar.

DELTREE komutuyla ilgili örnekler

C:\>DELTREE OYUN↵: Oyun adlı dizini tüm alt dizinleri ve dosyalarıyla birlikte siler.

C:\>DELTREE A:↵: A sürücüsündeki tüm dizin, alt dizin ve bunların içindeki dosyaları siler.

DELTREE komutu kullanıldığında, bilgisayardan silinmesi istenen her dosya için, kullanıcıdan Evet/Hayır (E/H) şeklinde onay istenir. Klavyeden E (Y) harfine basılırsa komut çalışmaya başlar. H (N) harfine basıldığında ise silme işlemi gerçekleşmez.

11. FORMAT (biçimleme) komutu

Yeni bir disketi, kullanılabilir hâle getirmek için kullanılan komuttur. Günümüzde disketler biçimlenmiş olarak satılmaktadır. Biçimleme işlemi yalnızca disketler üzerinde yapılmaz. Bilgisayardaki sabit disklerin de kullanıma hazır hâle getirilmesi için biçimlenmesi gerekir.

Biçimleme işlemi, bir sabit disk ya da disketin tümüyle silinerek yenilenmesi anlamına gelir. Yani biçimleme işlemi, kullanılmış disketler için de geçerli olabilir. Bu nedenle disket ve sabit diski biçimleme komutu kullanılırken içlerindeki bilgilerin kaybolacağı unutulmamalıdır.

Bilgisayarın disket sürücüsüne bir disket takılıp **C:\>FORMAT A:** komutu girildiğinde biçimleme işlemi başlar.

FORMAT komutunun parametrelerinin özellikleri şunlardır:

/S: Disketi biçimler ve sistem (açılış) disketi yapar.

/Q: Hızlı biçimleme yapar.

FORMAT komutuyla ilgili örnekler

C:\>FORMAT A: A sürücüsündeki disket biçimlenir.

C:\>FORMAT A:/S: A sürücüsündeki disket biçimlendikten sonra sistem (açılış) dosyaları diskete kaydedilir.

A:\>FORMAT C/S: C sürücüsü biçimlenir ve sistem dosyaları bu birime otomatik olarak yüklenir. Bu işlem yapılırca sabit diskteki tüm bilgiler silinir.

12. UNFORMAT komutu

Biçimlenmiş bir disketin içindeki bilgiler geri alınmak istenirse UNFORMAT komutu kullanılır.

C:\>UNFORMAT A: Komutu bilgisayara girildiğinde ekranda bir iletişim kutusu görüntülenir. Burada hangi sürücüdeki diskete UNFORMAT işleminin uygulanacağı sorulur. Gerekli işlemler yapıldıktan sonra iletişim kutusu kapatılır.

13. CHKDSK ve SCANDISK komutları

CHKDSK komutu belirtilen sürücüdeki disk ya da disketleri tarayarak, var olan hataları belirleyip bir rapor hâlinde kullanıcıya bildirir.

Bilgisayara **C:\>CHKDSK** komutu girildiğinde C sürücüsü (sabit disk) taranarak bulunan dosyaların nitelikleri, ortamın fiziksel yapısı ve belleğin o anki durumu ekranda görülür.

CHKDSK komutunun parametrelerinin özellikleri şunlardır:

/F: Diskte bulunan hatanın düzeltilmesini sağlar.

/V: Diskte kontrol edilen dosyaları listeler.

CHKDSK komutuyla ilgili örnekler

C:\>CHKDSK A:/F: A sürücüsündeki disketi kontrol eder ve varsa bozuk kısımları düzeltir.

C:\>CHKDSK C:/F: C sürücüsünü kontrol eder ve varsa bozuk kısımları düzeltir.

SCANDISK komutu da benzer işlemi yapmakla birlikte, daha yeni ve gelişmiş bir tarama komutudur. Bu nedenle günümüzde daha çok SCANDISK komutu kullanılmaktadır.

SCANDISK, disk ya da disketleri tarar, inceler, bulabildiği arızalardan düzeltilebilecek durumda olanlarını onarır.

SCANDISK komutunun parametrelerinin özellikleri şunlardır:

/a: Sabit disklerin incelenmesini sağlar.

/n: Scandisk programının otomatik olarak çalışıp, görevi bittiğinde kapanmasını sağlar.

/p: Sabit disklerin incelenip hatalarının bulunması ancak herhangi bir düzeltme yapılmamasını sağlar.

SCANDISK komutuyla ilgili örnekler

C:\>SCANDISK A:/n: A sürücüsü otomatik olarak taranır ve programdan çıkarılır.

C:\>SCANDISK/a/p: C sürücüsündeki hatalar taranır ancak düzeltme yapılmaz.

Bilgisayara **C:\>SCANDISK** komutu verildiğinde ekranda şekil 1’de verilen iletişim kutusu görülür. İletişim kutusu kullanılarak SCANDISK yapılacak sürücü seçilir. Komutun *Standart* ya da *Tam* uygulanacağı belirlenir. Hataların düzeltilmesi isteniyorsa, *Hataları otomatik olarak düzelt* kutusu işaretlenir. *Başlat* düğmesine basılarak tarama ve onarım işlemi başlatılır.

SCANDISK komutunun çalışması sonucunda ekranda durum raporu görüntülenir.

14. FDISK komutu

Sabit diski parça (*partition*) adı verilen bölgelere ayıran komuttur. Bilgisayara takılı olan bir sabit diski ikiye böldüğümüz zaman birbirinden bağımsız iki kayıt ortamı elde etmiş oluruz.

İkiye bölme işleminden sonra önemli belgelerimizi sabit diskin ikinci bölümüne, işletim sistemini ve yazılımları ise birinci bölümüne kaydederiz. Bu sayede işletim sistemi bozulduğu zaman yaptığımız biçimleme (formatlama) işleminde verilerimiz zarar görmez.

FDISK komutuyla bir sabit diski 2, 3, 4, 5 parçaya ayırmak mümkündür. FDISK komutu kullanıldığı zaman sabit diskteki tüm veriler kaybolur. O nedenle bilgisayardaki önemli dosyaların yedeğini almadan komut çalıştırılmamalıdır.

FDISK komutunun kullanımı şu şekildedir:

I. Bilgisayarın işletim sistemi (Windows 98/ME) açıkken *Başlat/Ayarlar/Denetim Masası/Program Ekle Kaldır/Başlangıç Disketi* komutları çalıştırılarak A sürücüsüne takılı olan disket sistem (açılış) disketi hâline getirilir.

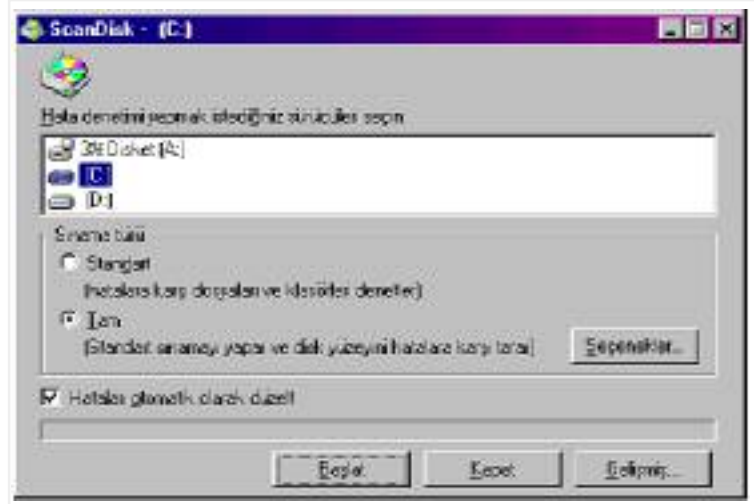
II. Bilgisayar kapatılır ve açılış disketi sürücüye takılarak makinenin bu disket ile açılması sağlanır.

III. Ekranda A:\> ifadesi görüldüğünde FDISK yazılarak Enter tuşuna basılır. Bu komut girildiğinde ekranda bir iletişim kutusu görüntülenir. Bu iletişim kutusunda, bölünecek sabit disk 2 GB tan büyük kapasiteli ise klavyeden E (evet) harfine basılması gerektiği belirtilir. E harfine basılınca açılan iletişim kutusunda “1” yazılarak *DOS bölümü veya Mantıksal DOS sürücüsü yarat* komutu çalıştırılır.

IV. *DOS bölümü veya Mantıksal DOS sürücüsü yarat* komutu çalıştırıldığında yeni bir iletişim kutusu açılır. Bu kutuda makineye takılı sabit diskin ilk bölümünün büyüklüğünün ne kadar olacağı belirlenir. (Örneğin ikiye bölünmek istenen sabit disk 10.000 MB (10 GB) ise birinci bölüm 5000 MB (5 GB) olarak ayarlanır.)

V. Sabit diskin birinci bölümü oluşuktan sonra ekranda yeni bir iletişim kutusu görüntülenir. Bu kutuda sabit diskin ilk bölümünün oluştuğu belirtilir ve devam etmek için *Esc* tuşuna basılması istenir.

VI. *Esc* tuşuna basıldıktan sonra açılan iletişim kutusundan bu kez 2 numaralı seçenek



Şekil 1: Bilgisayara SCANDISK komutu verildiğinde ekranda görülen iletişim kutusu

yeğlenerek “etkin bölüm ataması” yapılır. 2 numaralı seçenek kullanıldığında etkin bölümü ayarlamak için açılan pencereden “1” yazılarak birinci bölüm “etkin” olarak atanmış olur.

VII. Birinci bölüm “etkin sürücü” olarak atandıktan sonra sabit diskin ikinci (üçüncü, dördüncü) bölümleri oluşturulabilir. DOS işletim sistemindeki FDISK komutu sabit diskin birinci bölümünden sonraki bölümlerine “Uzatılmış DOS bölümü” adını verir.

Uzatılmış DOS bölümü yaratmak için iletişim kutusundan 2 komutu girilir. 2 komutu girildiği zaman açılan iletişim kutusunda sabit diskin birinci bölümünün büyüklüğü ve ikinci bölümün büyüklüğünü ayarlama satırı bulunur. İkiye bölünmek istenen sabit disk 10.000 MB (10 GB) ve birinci bölüm 5000 MB (5 GB) olarak ayarlanmış ise ikinci bölüm 5000 MB olarak ayarlanır. Bu ayarlardan sonra *Enter* tuşuna basılarak sabit diskin ikiye bölünmesi işlemi tamamlanır.

Sabit diskin 5000 MB’lık ikinci bölümü istenirse daha küçük parçalara (D, E, F, G) bölünebilir. İkinci bölümde yapılan yeni bölmeler adlandırılmadan sistem tarafından tanınmaz.

FDISK komutuyla sabit disk üzerinde yapılan bölme işleminden sonra *Ctrl+Alt+Del* tuşlarına basılarak makine yeniden başlatılır. (Bu durumda açılış disketi disket sürücüyü takılı durumda olmalıdır.) Bilgisayar açılış disketiyle yeniden başlatıldıktan sonra bölümlere ayrılmış olan kısımlar sırayla “biçimlenir (formatlanır). Biçimleme işleminden sonra bilgisayara işletim sistemi ve uygulama yazılımları yüklenebilir.

Sorular

1. DIR komutunun görevi nedir? Yazınız.
2. DEL komutunun görevi nedir? Yazınız.
3. C sürücüsüne OKUL adlı dizini açan komutu yazınız.
4. FORMAT komutunun görevini yazınız.
5. DEVRE adlı alt dizinden ana dizine (C) çıkmak için gereken komutu yazınız.
6. SCANDISK komutu nun görevini yazınız.
7. Bilgisayara DEL A*.**↵* komutu girildiğinde ne olur? Yazınız.
8. TYPE komutunun görevini yazınız.